

5639

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԽՈՂ—АРМЯНСКАЯ ССР

ՌԳԵՐԱՅԻ ՅԵՎ ՐԱԼԵՏԻ ՊԵՏԱԿԱՆ ԹԱՏՐՈՆ
ГОСУДАРСТВЕННЫЙ ТЕАТР ОПЕРЫ И БАЛЕТА

ԲԱԽՉԻՍԱՐԱՅԻ ԶԱՏՐՎԱՆԸ

БАХЧИСАРАЙСКИЙ
ФОНТАН

ՇԵՐԵՂԱՆ

1938

ЕРЕВАН

782

0-57

С 9.р.м.-а
2319

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԽՆԴ—АРМЯНСКАЯ ССР
ՈՊԵՐԱՅԻ ՅԵՎ. ԲԱԼԵՏԻ ՊԵՏԱԿԱՆ ԹԱՏՐՈՆ
ГОСУДАРСТВЕННЫЙ ТЕАТР ОПЕРЫ И БАЛЕТ

21 OCT 2010

782

0-57

ԲԱԽՉԻՍԱՐԱՅԻ ԶԱՏՐՎԱՆԸ

Բալետ 4 գործողությամբ ըստ Ա. Ս. ՊՈՒՇԿԻՆԻ:

Լիբրետտո Ն. Դ. ՎՈԼԿՈՎԻ
Յերաժեստություն Բ. Վ. ԱՍԱՖԵՅԵՎԻ

БАХЧИСАРАЙСКИЙ ФОНТАН

Балет в 4-х действиях по А. С. ПУШКИНА

Либретто Н. Д. ВОЛКОВА
Музыка Б. В. АСАФЬЕВА

02.09.2013

5639

Գ Ո Ր Ծ Ո Ղ Ա Ն Զ Ի Ն Ք

ԼԵՀԱՍՏԱՆ

Իշխան Ադամ Պոսոցկի
Մարիա, նրա գուստրը
Վաղլավ, յերիտասարդ աղնական
Դոյակի կառավարիչ
Պահակի պետ
Լրտես

ԲԱՆԶԻՍԱՐԱՅ

Քերիմ Գիրեյ, Ղրիմի խան
Զարեմա, նրա սիրելի կինը
Խանի II կինը
Նուրալի, գորավար
Ներքինի

Մարիայի սպասուհին

Լեհական պաներ, պանուհիներ, պաների աղաներ, յերեխաներ,
թուրքեր, Գիրեյի կանայք, ստրկուհիներ:

61091-67

ԲԱԼԵՏԻ ՀԱՄԱՌՈՏ ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹՅՈՒՆԸ

ԱՌԱՋԻՆ ԳՈՐԾՈՂՈՒԹՅՈՒՆ

«Բնության սիրելի պարզեմները
Նա արվեստով եր գարգարում,
Ընտանեկան խրախճանքները
Դյուրեկան տավրիով կենդանացնում.
Մեծամեծներն ու հարուստները
Մարիայի ձեռքն ելին խնդրում,
Յեւ բազմաթիվ յերիտասարդներ
Տառապում ելին նրա սիրուց գաղտնի»:

(Ա. ՊՈՒՇԿԻՆ).

Անսպասելի կերպով ընդհատվում է այդ իդիլիական կյանքը:

«... Անհամար թաթարներ
Գետի նման տեղացին Լեհաստան:
Վոչ այնքան սոսկալի արագությամբ
Հունձը լսվում է հրդեհից»:

(Ա. ՊՈՒՇԿԻՆ).

Գիրեյը գերի յե առնում Մարիային:

Գործողությունը տեղի յե ունենում լեհական դղյակի հին պուրակում:
Հեռվից լսվում են յերաժշտության հնչյունները: Պուրակում վոչ վոք չկա:
Յերեմում են Մարիան և նրա վրա սիրահարված Վաղլավը: Լիրիկական
դուետում նրանք արտահայտում են իրար իրենց զգացմունքները: Մտնում
են ծառաները կառավարչի գլխավորությամբ, վորոնք հրապարակ են պա-
տրաստում՝ հյուրերին դիմավորելու համար:

Դղյակին գաղտագողի մոտենում է թաթար-լրտեսը և նորից անհայ-
տանում: Հայտնվում է պահակների պետը: Պահակները բերում են բռնված
լրտեսին: Դղյակի կառավարչի և պահակապետի մեջ տեղի յե ունենում
կարճատև միմիկական խոսակցություն, վորի իմաստն այս է. «Ի՞նչ պա-
րահանքների ժամանակ է այժմ, յերբ չորս կողմն անհանգիստ է, մոտե-
նում են թաթարները: Ո՞վ գիտե, գուցե, տափաստանային հյուրերն այս-
տեղ ել գան հանկարծ»:

Պահակները տանում են գերիին:

Պոլոնեզի հնչյունների տակ դղյակից պուրակն են գուրս գալիս հյու-
րերը: Առաջին գույգը կազմում են դղյակի տեր՝ ԱԼԲԵՆ Իշխան Ադամ
Պոտոցկին և իր աղջիկ Մարիան:

Յերբ պոլոնեզը վերջանում է, Ադամը թողնում է Մարիային, վոր գնա
յերիտասարդների մոտ: Ուրախությունը համակում է թե ծերերին և թե
յերիտասարդներին, վորոնք տաքացած պարում են իրենց սիրելի «Կրակով-
յակը»: Ահա խմբից առաջ են անցնում չորս կավաղերներ, — յերկու յերի-
տասարդ և յերկու հասակավոր մարդիկ: Նրանք պարում են, մրցելով ճար-
պրկության և դոչադության մեջ: Կանանցից չորս հոգի կարծես հաշտեց-
նում են նրանց, տալով պատշաճ գնահատական յուրաքանչյուր հասակին:
Սկսվում է մեծ դուետ Մարիայի և Վաղլավի մեջ, վորը վերածվում է սիրո
խոստովանության: Ծերունի հայրը հիանում է այդ դուզգի շարժվածքներով
և հայտարարում է հյուրերին նրանց նշանադրության մասին: Ընդհանուր
հրճվանքը համակում է ամենքին, բայց այդ հրճվանքն ընդհատվում է սոսկա-
լի լուրով. «Թաթարները շրջապատել են դղյակը»:

Կովի մեջ սպանվում է ծերունի Ադամը, դղյակն այրվում է:

Մարիան և Վաղլավը ուզում են փախչելով ազատվել, սակայն անհղ
Գիրեյ-խանը կտրում է նրանց ճանապարհը: Հուսահատության մեջ Վաղլավը
թափով հարձակվում է Գիրեյի վրա: Բայց վայր է ընկնում նրա գաշտչանի
հարվածից: Գիրեյը տեսնում է Մարիային, վորի գեղեցկությունը զմայլեց-
նում է նրան:

Գիրեյը գերի յե վերցնում նրան:

ՅԵՐԿՐՈՐԴ ԳՈՐԾՈՂՈՒԹՅՈՒՆ

«Միատեսակ է յուրաքանչյուր ուր,
Յեւ դանդաղ են ընթանում ժամերը:
Հարեմում մոլությունն է իշխում.
Հազիվ է այնտեղ զվարճություն լինում:
Յերիտասարդ կանայք մի կերպ
ցանկանալով խաբել իրենց սրտերը,
Փոխում են շքեղ զարդարանքները,
Խաղում են, զրուցում,
Կամ կայտառ ջրերի աղմկի տակ,
Նրանց փայլուն շիթերի վրա՝
Խտատերեղ սոսու ջվաքի տակ՝
Զրոտնում են թեթեվաշարժ խմբերով»:

(Ա. ՊՈՒՇԿԻՆ).

Հարեմի ներսի բակն է, վորտեղ սկսում են իրենց ուր Գիրեյի կա-
նայք: Տեղի յեն ունենում անհոգ կատակներ և զվարճություններ:

Ծերունի ներքինին հսկում է նրանց:

Ինչ հետո գալիս է Գիրեյի սիրած կինը՝ Զարեման — «Մերո աստղը,
հարեմի զարդը» (Պուշկին): Նորից սկսվում են զվարճալիքները, պարերը,
վորոնք ընդհատվում են թաթարական մարշի հնչյուններից:

Այդ Գիրեյն է վերադառնում արշավանքից: Զարեման դիմավորում է
նրան պարով, սակայն խանի միտքն զբաղված է Մարիայով. նա մտաբերվ
հետեվում է վրացի-գեղեցկուհու պարին: Կանայք փափսում են իրար ական-
ջի, տարակուսանքի մեջ են: Բայց ամեն ինչ պարզվում է, յերբ բեմի

խորքից յերեւոյում ե Մարիան նաժիշտի ուղեկցութեամբ: Կանայք աշխատում են պարով զվարճացնել Գիրեյին, բայց նա մտահոգ դեմքով թողնում հեռանում ե հարեմից: Կանայք սկսում են ծաղրել լքված Զարեմային: Զարեման հուսահատված ե: Նորից մտնում ե Գիրեյը: Կրքոտ պարով Զարեման փորձում ե համոզել իրեն, վոր նրա հմայքը դեռ չի կորցրել իր ուժը Գիրեյի վրա: Պարի գմայլանքի մեջ նա նետվում ե խանի գիրկը, բայց խանն ազատվում ե նրա գրկից ե հեռանում ե:

Զարեման ուշաթափ վայր ե ընկնում:

ՅԵՐՐՈՐԴ ԳՈՐԾՈՂՈՒԹՅՈՒՆ

Մարիայի ննջարանը, վորտեղ թույլ ե տվել Գիրեյը ապրել իր նաժիշտի հետ:

Մարիան մտախոհ խփում ե փոքրիկ տավիղի լարերին, նվագելով լեհական մի յերգ: Մտնում ե Գիրեյը: Մարիային մոտենալու նրա յուրաքանչյուր փորձը առաջացնում ե Մարիայի մեջ սոսկում ե փախչելու ցանկություն: Վերջապես Գիրեյը թողնում ե նրան ե հեռանում: Մենակ մնալով, Մարիան հիշում ե Լեհաստանը, հորը, իր նշանգրեքի ուրը ե, հոգնած, քուն ե մտնում շարասուքն աչքերին: Նաժիշտը հսկում ե նրան:

Անձախ ու գաղտագողի, դաշույնը կրծքին սեղմած, մտնում ե Զարեման ե մոտենում ե Մարիայի անկողնուն: Զարթնելով, Մարիան տարակուսմանքով նայում ե Զարեմային, չի հասկանում, թե ի՞նչ ե նա իրենից ուղում: Զարեման ազաչում ե լսել իրեն: Նա պատմում ե Մարիային թե ինչպես ե առաջացել իր մեջ սիրո մեծ զգացմունքը դեպի Գիրեյը, ինչպես «հարեմի սուվերի տակ ծաղկել ե ու սիրո առաջին փորձերին սպասել հլու սրտով» (Պուշկին): Բայց այժմ Մարիայի յերեւման գալով Գիրեյը սառել ե դեպի ինքը:

«Բայց լսի՛ր, յեթե յես պարտական եմ

Քեզ... դաշույն գործածել յես գիտեմ,

Յես Կովկասի մոտերքումն եմ ծնվել...»:

(Ա. Պուշկին).

Սպանում ե Զարեման:

Հանկարծ ներս ե վազում Գիրեյը: Տեսնելով դաշույնը Զարեմայի ձեռքում, Գիրեյը հարձակվում ե նրա վրա, բայց Զարեման դուրս ե պրծնում ե սպանում ե Մարիային, վորը սարսափած զիտում եր Գիրեյի ե Զարեմայի կռիվը:

Գիրեյը խորապես հուսահատված ե: Զարեման այժմ մի բան ե միայն ցանկանում—մեռնել իր սիրածի ձեռքով: Նա դաշույնը տալիս ե Գիրեյին ե դնում ե իր կուրծքը նրա հարվածի առաջ: Գիրեյը մի կողմ ե հրում նրան ե մոտենում ե Մարիայի գիակին:

ՉՈՐՐՈՐԴ ԳՈՐԾՈՂՈՒԹՅՈՒՆ.

«Գիրեյը նստած ե, հայացքը խոնարհած,

Սաթե ծխամորճը ծուխ եր արձակում նրա շրթունքներից,

Ստորաքարը արքունիքը լուռ

Ահեղ խանի շուրջն եր խոնվել»:

(Ա. Պուշկին)

Բակ, ամրոցի պատերի տակ: Հնչում են փողերը: Դա Գիրեյի զորքերն են վերադառնում արշավանքից: Զորավարները նոր գերի կանայք են բերում խանի հարեմի համար, բայց Գիրեյը ուշադրություն չի դարձնում նրանց վրա ե չի նայում նրանց պարելուն:

Բակի միջով պահակները տանում են մահվան պատիժ տալու Զարեմային: Զարեման մինչև վերջը հավատարիմ ե իրեն, մահը նրա համար փրկություն ե տանջանքներից: Գիրեյի նշանով նրան վայր են գլորում աշտարակից:

Ցանկանալով ուրախացնել Գիրեյին, զորապետ Նուրալին հրամայում ե պարել մի ռադմական պար, բայց ռադմական պարերն ել չեն կարողանում ցրել Գիրեյի վիշտը:

ՎԵՐՋՍՔՍՆ.—«Արտասուքի շատրվան», վոր կառուցված ե Մարիայի հիշատակին:

«Կարկաչում ե ջուրը մարմարիոնի մեջ

Յեվ կաթկթում ե սառն արցունքներով,

Զդադարելով յերեքը»:

(Ա. Պուշկին)

Գիրեյը շատրվանի մոտ, խորասուզված տխուր մտքերի մեջ: Հայտնվում ե Մարիայի ուրվականը: Գիրեյը մեկնում ե ձեռքը նրան, բայց նա անհայտանում ե:

Գիրեյը մնում ե քարացած սառը շատրվանի մոտ:

БАХЧИСАРАИСКИЙ ФОНТАН

Балет в 4-х действиях по А. С. Пушкина.

Либретто Н. Д. ВОЛКОВА.

Музыка Б. В. АСАФЬЕВА.

ДЕЙСТВУЮЩИЕ ЛИЦА

ПОЛЬША:

Князь Адам Потоцкий.
Мария, его дочь.
Вацлав, молодой дворянин.
Управляющий замком.
Начальник стражи.
Лазутчик.

БАХЧИСАРАЙ:

Гирей Керим, Крымский хан.
Зарема, любимая жена хана.
2-ая жена хана.
Нурали, военачальник.
Е в н у х.
Служанка Марии.

Паны, пани, панычи, паненки, татары, жены Гирея, невольницы.

КРАТКОЕ СОДЕРЖАНИЕ БАЛЕТА

ДЕЙСТВИЕ ПЕРВОЕ

„Природы милые дары
Она искусством украшала;
Она домашние пиры
Волшебной арфой оживляла
Толпы вельмож и богачей
Руки Мариной искали,
И много юношей по ней
В страданьи тайном изнывали“.

А. ПУШКИН.

Внезапно прерывается эта жизнь, полная идиллии;

„... тьмы татар
На Польшу хлынули рекой:
Не столь ужасной быстротою
По жатве стелется пожар“.

А. ПУШКИН.

Гирей берет в плен Марию.

Действие происходит в старом парке польского замка. Издали доносятся звуки музыки. В парке нет никого. Появляются Мария и влюбленный в нее Вацлав. В лирическом дуэте выражают они друг другу свои чувства. Входят слуги во главе с управляющим, которые хлопочут, убирая площадку в ожидании гостей.

К замку подкрадывается татарин-лазутчик и снова исчезает.

Появляется начальник охраны. Стража ведет пойманного лазутчика. Между управляющим замком и начальником стражи происходит короткий мимический разговор, смысл которого: „До балов ли теперь, когда так беспокойно вокруг, приближаются татары. Неровен час, степные гости нагрянут и сюда“.

Стража уводит пленного.

Под звуки полонеза из замка выходят в парк гости... В первой паре выступает седоусый хозяин князь Адам Потоцкий со своей дочерью Марией.

Когда полонез кончается, Адам отпускает Марию к молодежи. Веселье охватывает и старых и молодых, которые с воодушевлением танцуют свой любимый „Краковьяк“. Вот из группы танцующих выделяются 4 кавалера: 2-ое молодых, 2-ое пожилых. Они танцуют, соревнуясь в удалстве и ловкости. Вариация 4-х дам как бы примиряет их, воздав должное каждому возрасту.

Начинается большой дуэт Марии и Вацлава, который переходит в признание в любви. Старый отец любит нежной парой и объявляет гостям об их помолвке. Идет общее ликование, которое внезапно обрывается страшной вестью. — „Татары окружили замок“. В бою погибает старый Адам. Замок горит.

Мария и Вацлав хотят спастись бегством, но грозная фигура хана Гирея преграждает им путь. Отчаявшись Вацлав набрасывается стремительно на Гирея, но падает пораженный. Гирей видит Марию. Красота ее поражает его. Он берет ее в плен.

ДЕЙСТВИЕ ВТОРОЕ.

„Однообразен каждый день,
И медленно часов теченье.
В гареме жизнью правит лень
Мелькает редко наслажденье.
Младые жены, как нибудь
Желая сердце обмануть,
Меняют пышные уборы,
Заводят игры, разговоры.
Или при шуме вод живых,
Над их прозрачными струями
В прохладе яворов густых
Гуляют легкими роями“.

А. ПУШКИН.

Внутренний вид гарема, где начинают свой день жены Гирея. Беззаботные шутки и забавы. Старый евнух сторожит их. Немного позже входит Зарема — любимая жена Гирея — „Звезда любви, краса гарема“ (Пушкин).

Снова начинаются забавы, танцы, которые прерываются звуками татарского марша.

Это возвращается с набега Гирей.

Зарема с танцем встречает его, извиваясь перед ним, но мысли его заняты Марией, он рассеянно следит за танцем красавицы-грузинки. Жены перешептываются, недоумевают. Но все становится ясным, когда в глубине показывается Мария. Жены стараются танцами развлечь Гирея. Танцует и Зарема. Но Гирей покидает гарем. Жены издеваются над покинутой Заремой. Зарема в отчаянии. Снова появляется Гирей. В страстном танце пытается Зарема убедить себя, что ее чары еще не утратили своей силы над Гиреем, она кидается в его объятия, но Гирей освобождается из ее объятий и уходит.

Зарема падает без чувств.

ДЕЙСТВИЕ ТРЕТЬЕЕ.

Опочивальня Марии в гареме, где Гирей позволил ей жить одной со своей служанкой. Задумчиво перебирает Мария струны маленькой арфы, наигрывая польскую песню. Тяжелы ее воспоминания. Является Гирей. Каждая попытка его приблизиться к Марии вызывает в ней страх и желание бежать.

Наконец Гирей покидает ее. Оставшись одна, она предается воспоминаниям о Польше, об отце, о дне своей помолвки и, утомленная, со слезами на глазах засыпает. Служанка оберегает ее.

Неслышно, крадучись, прижав кинжал к груди, входит Зарема, и приближается к ложу Марии. Проснувшись Мария с недоумением смотрит на Зарему, она не понимает чего от нее хочет Зарема. Зарема умоляет выслушать ее. Она рассказывает Марии, как зародилось в ней большое чувство любви к Гирею, как

„В тени гарема расцветала
И первых опытов любви
Послушным сердцем ожидала“

А. ПУШКИН.

Но теперь когда появилась Мария, Гирей охладел к ней.

„Но слушай: если я должна,
Тебе... кинжалом я владею
Я близ Кавказа рождена“.

А. ПУШКИН.

Угрожает Зарема.

Вбегает Гирей. Увидя кинжал в руках Заремы, Гирей бросается к ней. Зарема выскальзывает из рук Гирея и закалывает Марию, с ужасом наблюдавшую сцену борьбы. Гирей в глубоком отчаянии. Зарема теперь хочет одного — умереть от руки любимого. Она подает нож Гирею и подставляет для удара грудь.

Гирей отбрасывает ее и тянется к трупу Марии.

ДЕЙСТВИЕ ЧЕТВЕРТОЕ.

„Гирей сидел, потупя взор;
Янтарь в устах его дымился;
Безмолвно раболепный двор
В круг хана грозного теснился“.

(ПУШКИН).

Двор у крепостных стен.
Звучат трубы. То возвращаются с набега войска Гирея. Войсковые начальники приводят новых пленниц, но Гирею не до них.

Через двор стража ведет на казнь Зарему.

Зарема верна себе до конца.

И смерть для нее — спасение от мук.

По знаку Гирея, Зарему сбрасывают с башни.

Желая развлечь Гирея, Нурали подает знак начать воинственную пляску.

Но и боевые танцы не дают забвения хану.

ЭПИЛОГ: „Фонтан слез“, построенный в память Марии.

„Журчит во мраморе вода,
И каплет холодными слезами,
Неумолкая никогда“.

ПУШКИН.

Гирей у фонтана.

Видение Марии.

Гирей протягивает к ней руки, но она исчезает.

Гирей застывает у холодного фонтана.

Тех. редактор З. МАРУХЯН.
Корректор М. АХНАЗАРЯН.

Главлит № 6687

Заказ № 653,

Тираж 2.000

Типография Издательства Госуниверситета, гор. Ереван.

ՀՀ Ազգային գրադարան

NL0307586

ԳԻՆԸ 80 ԿՈՊԵԿ

2681

2507